

F85
1914

F

№ 16

20 აპრილი 1914 წ.

ქართული
მიიღება მწიგნობრობის მუშაობა

წლიური ფასი

== 3 მან. ==

ყოველ კვირეული საზოგადო-ეკონომიკური და სალიბერატურო შურნალი
წელიწადი მესამე

ცალკე ნომერი 5 კაპ

რედაქცია ღია 9-3 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габაевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპოზიტის: თბილისი კლდე.

ს ა რ ჩ ე ვ ი:

1. როგორ იხარჯება სკრობო თანხა.—ა. ყიფშიძისა.
2. სომხური მეცნიერება.—**—სა.
3. შილინსკის მსხალი. (მოთხრობა) თარგმ.—ეკ. გაბაშვილისა.
4. რუხის ომი.—თ. მაგმაძისა.
5. ჰრესა.
6. შაწოდება.
7. უკანასკნელი ამბები.
8. ცირკულიარები.—ნაცარასი.
9. 10. ტერიტორიის საკითხის გარშემო.—ივ. გომართელისა.
11. ხარევი.

მიიღება ხელის მოწერა 1914 წ.

ყოველ კვირეულ საზოგადო-ეკონომიკურ

და სალიბერატურო შურნალ

„კლდე“-ზედ.

ფასი:	1 წლით.	3 მან.
	6 თვით.	2 მან.
	3 თვით.	1 მან.

ცალკე ნომერი ყველგან 5 კაპ.

როგორ იხარჯება საერობო თანხა?

ყველასათვის ცხადია, რომ ვერავითარი სიკეთე ვერ მოიკიდებს თუ არა ჩვენს პროვინციებში თუ იგი დიდ ხანს დარჩა მოუწყობელი, მოუვლელი. პროვინციის ცხოვრების მოწყობა და მოვლა უპირველეს ყოვლისა უნდა დაიწყოს გზებისა და ხიდების გაკეთებით. თუ პროვინციას გზა არა აქვს, თუ ხევხუვებზე არ არის ხიდი და ბოგირი, ტყუილი იქნება მეცადინეობა კულტურის საძირკველის ჩაყრისასეთ მივარდნილ კუთხეში.

მოიგონეთ ჩვენი ხევსურეთი, სვანეთი და საერთოდ ჩვენი მთა და მისი ხეობანი. ხევსურეთი და სვანეთი გადაშენების გზაზე დგანან უგზო-უკვლობით; რა უნდა დასთესო ამ ქვეყნებში, როდესაც გარედან კაცი ვერ მოსდგომია და შიგნიდან ადამიანს თავი ვერ გამოუყვია. ვინ იცის რაოდენი სიმდიდრეა დამარხული სვანეთისა, ხევსურეთისა და საერთოდ მთის გულ-ღვიძლში და ეს უთვალავი სიმდიდრე უსარგებლოდ ჰგდია, ხოლო მის პატონ-პატრონი უმწეოდ იღუპება.

აუტანელ მდგომარეობას მალამო უნდა დასდოს საერობო თანხამ. მცირეა იგი, მაგრამ მაინც არის და სწორედ ამ პირდაპირ დანიშნულებას უნდა მოხმარდეს და სხვას არაფერს; ჯერ ეს უპირველესი ვალი უნდა მოიხადოს საერობო თანხამ და შემდეგ, როცა იგი კოტად თუ ბევრად დაკმაყოფილებული იქნება, სხვა საქიროებასაც მივხედოთ.

სამწუხაროდ ამ თვალით არ უყურებს საქმეს ადგილობრივი ადმინისტრაცია. თითქოს სცდილობს იგი დააკმაყოფილოს ეს საქიროება, მაგრამ მისი მეცადინეობა უნაყოფოდ რჩება, რადგან ღონიერს ნაწილს საერობო თანხისას სხვა მეორე და მესამე ხარისხოვან საქმეებს ახმარებს.

ამ მხრივ ფრიად საყურადღებოა მომავალ სამის წლის (1915—1917) საერობო ხარჯთ-აღრიცხვა. ნაგარაუდევია ამ ხარჯთ-აღრიცხვაში ისეთი ხარჯები, რომ მარტო გაოცებას და გაკვირვებას იწვევს. შინ როცა ბავშვი სტირის, ტაბლის გარედ გატანას ადგილი არ უნდა ჰქონდეს. ჯერ თავი და თავი და მერმე კოლ-შვილი. მომავალ ხარჯთ-აღრიცხვაში მოუთავსებიათ ხარჯები პოლიტეხნიკუმისათვის, კავკასიის მუზეუმისათვის და ასე გასინჯეთ ახლად გადმოსახლებულთა სოფლებში სამრევლო სკოლების მოსაწყობა

ბადაც-კი. განა შესაწყნარებელია სიღბვე, ხელგაშლილობა და დარდიმანდაობა? უგზოობით იღრჩობა, წუმპესა და ტალახის მორევში ამოგანგლულა ჩვენი სოფელი, კარ-ჩაკეტილ, ქვეყანა ვერ უნახავს, შინაური ნაწარმოები გარედ ვერ გამოუტანია; გარედან შინ ვერაფერი შეუტანია და ასეთს დაგრდომილს ადამიანს ეუბნებიან - ფული გაიღე ტფილისში პოლიტეხნიკუმის ასაგებად, მუზეუმის ასაშენებლად და სამრევლო სკოლები მოუწყე ახალშენებსო. რასაკვირველია, კარგია პოლიტეხნიკუმში, კარგია მუზეუმშიც, ისიც კარგია, რომ გაჭირვებულ მეზობელს შეეშველო, მაგრამ ყველა ეს კარგია მაშინ, როცა ოჯახი სავსეა დოვლათით, როცა არააშკ თუ უპირველესი საქიროება აქვს დაკმაყოფილებული პროვინციას, არამედ ყველა საქიროებისთვის საქირო თანხა უხვად მოიპოვება. თორემ აბა რასა ჰგავს, ტფილელნი და საზოგადოდ მდიდარნი სტკებოდნენ მუზეუმითა და პოლიტეხნიკუმით და ხევსურს, ან სვანს კი საცალფებო გზაც არა ჰქონდეს, რომ უხიფათოდ და უვნებლად გამოძვრეს თავის სოროდან, რომ ხილვით მაინც იხალოს პოლიტეხნიკუმის და მუზეუმის მილიონებად ღირებული შენობანი.

ასეთი უყურადღებობა პროვინციისა ალბად იმითი თუ აიხსნება, რომ პროვინციას პატრონი და გულშემატკივარი არა ჰყავს. დიდნი და პატარა ქალაქნი სავსეა ნასწავლი ხალხით, აქვთ აგრედვე თვითმართველობანი. ქალაქის მოღვაწეთ ადვილად შეუძლიანთ უკარნახონ მთავრობის წარმომადგენელთ, რომ ამ საქიროებათა დაკმაყოფილება ფრიად საქიროაო. დღევანდელი ჩვენი პროვინცია-კი ყოვლად უმწეოა. ჰყავდა არჩეული მამასახლისი და ესეც ადმინისტრაციამ მოსტაცა და პოლიციის დაბალ აგენტად გადააქცია და თან მისი შესანახი ხარჯიც სოფელს მოახვია კისრად.

ერობას შეეძლო მფარველობა და პატრონობა გაეწია სოფლისათვის გაემთელებინა გატეხილი გულის ფიცარი, მაგრამ საოცნებოდ გახდა ჩვენის პროვინციისთვის ეს უხილავი ხილი. რაც უნდა გლაბა, ფრთა-მოტეხილი და ფაფარ-შეკვეცილი ერობა იყვეს, განა წარმოსადგენელია, რომ ეროს ბამ ინებოს და ერისაგან აკრეფილი წვითა და დაგვიით გული გაუბოძოს პოლიტეხნიკუმს, მუზეუმ-

და სამრევლო სკოლებს? ეს თითქმის წარმოუდგენელია. ჯერ თავის შინაურ საქმეს მოაწყობს, და შემდეგ, როდესაც საერობო თანხა მოლონიერდება, გაძლიერდება, რატომ, მაშინ ორიოდ გროშს არ დაიშურებს მუხეუმისთვისაც. ჩვენი ერი გულ-კეთილია იცის ხოლმე გლახის გაკითხვა.

ა. ყიფშიძე.

სომხური მეცნიერება *

როდესაც ბ-მა იშხანიანმა „მეცნიერულად“ დაამტკიცა, რომ ქართველ თავად-აზნაურობის გაქრობა, როგორც რეაქციონურ კლასისა — აუცილებელია თვით ქართველებისათვის, იგი გადადის გლეხობაზე და ამტკიცებს (?) რომ ქართველ გლეხობას ცოტა მიწები აქვს და ვერ გაჰყიდისო, ამიტომ სულ ტყუილია, როცა ქართველი პრესა სამშობლო მიწის დაკარგვასა ჩივისო — მიწა მხოლოდ თავად-აზნაურობისა იკარგება და არა ხალხისაო. მკითხველი შეამჩნევს თუ რა ერთფერობაა ამ დასკვნასა და სოციალ-დემოკრატების ნათქვამს შუა, უკანასკნელნიც ამტკიცებენ, რომ მიწა ხალხს კი არ ეკარგება, არამედ თავად-აზნაურობას და ყვირილი ტერიტორიის დაკარგვაზე — ცარიელი განგაში არისო* როგორც იშხანიანს, ისე ეს ლექსებს ავიწყდებათ (?) სულ უბრალო საკუთარი მოსაზრებაც, რომ გლეხს ვერც შეუძლიან დაჰკარგოს მიწა, რადგან ან სულ არა აქვს, ან მეტად ცოტა. გასაკვირველია, — ამ მიწის სიცოტავეს თვითონვე აღნიშნავენ და უკვირთ, რომ ჩვენ ვყვირით: არიქა, უშველეთ გლეხებო თავსა და შეიძინეთ ის მიწა, რომელიც გადაგვარებულ თავად-აზნაურობისაგან უცხოთა ხელში გადადის. იშხანიანმა კარგად იცის, რომ ერთი უდიდესი ნაწილი მიწისა ეკუთვნის სწორედ მისგან აკვალისწუნებულ თავად-აზნაურობას და არა გლეხობას და როცა ჩვენ ვითხოვთ ამ მიწადამფლობელობის ლიკვიდაციას იმათ ხელში, ვინც ამუშავენს მიწას — იშხანიანებს უკვირთ (?) რატომ სომხურ ბურჟუაზიის ხელში არ გინდათ გადავიდეს ეს მიწა, როდესაც ბურჟუაზია უფრო პროგრესიული არისო. ძნელია ითქვას, ქართველ ხალხისათვის რომელი უფრო მავნებელია ეკონომიური ექსპლუა-

ტიციის მხრით: ეროვნული თავად-აზნაურობა, თუ უცხო ტომის ბურჟუაზია, მაგრამ ერთი კი ცხადია — ეროვნულად ქართველი მუშა უმეტესად იჩაგრება და დაიჩაგრება სომხის მოვანმუხანმუხანში. ამას ამტკიცებს არამცთუ ისტორია ბურჟუაზიის განვითარებისა, რომელიც მუდამ ეძებს უფრო იაფ მუშას უცხო ტომებში, არამედ თვალში საჩხერი მაგალითებიც, რომელნიც ჩვენსავე კარმიდამოზე ხდება. ბაქოში მაგ., თითქმის ყველა წარმოებიდან განდევნილია სწორედ ქართველი მუშა, როგორც კულტურულად უფრო მაღლა მდგარი, როგორც მთხოვნელი მეტი საფასურისა და მის ადგილს იჭერს თათარი და სომეხი, განუვითარებელი და ცოტათი კმაყოფილი. იქნება მიგეჰციოთ ყურადღება იმ მოვლენისათვისაც, რომ თბილისში მაგალითად, ძვირად და შეხვდებით წინად ისე მრავლად მყოფ რაჭველ მუშებს: ეს მოხდა იმიტომ, რომ მათ ადგილს იჭერს უფრო ღარიბი, უფრო საცოდავი მუშა ქურთისა და სომხისა, რომელიც აბაზად იმდენ ბარგს გაზიდავს, რამდენსაც რაჭველი მანეთად არ წაიღებს — რადგან პირველის მოთხოვნილებანი, როგორც ფსიხიური, ისე ფიზიკური გაცილებით ნაკლებია. ასევეა დვორნიკობაში, მაგ. მთელ თბილისში ვერ იპოვნით ასიოდე დვორნიკსაც ქართველს, რადგან მათთვისა უცნებელია ის ძალღური პირობები, რომელშიაც იგინი იმყოფებიან, და მათი ადგილი დაჭერილია ნახევარზედ ველურ, დაჩაგრულ ქურთებით და ნაწილად სომხებით. ავიღოთ ის ახალი ნიმუშაც „პროგრესიული“ ბურჟუაზიისა, რომელიც შექმნა მანთაშევმა აშურიანში: სულ უბრალო მაგალითი: მიწის გაზიდვა მეტეხელებმა იკისრეს ორ თუმნად, მაგრამ მანთაშევის აგენტებმა შეაძლიეს 8 მანეთი, როცა მეტეხელები არ დასთანხმდნენ, გადმორეკეს ოსმალელი სომხები და მისცეს 16 მანეთი. ამ პატარა მაგალითიდანა სჩანს მთელი პოლიტიკური და „პროგრესიული“ სულის კვეთება სომხურ ბურჟუაზიისა. ქართველ მუშას არ შეუძლიან იმ აუტანელ პირობებში ყოფნა, როგორშიაც შეუძლიან სომეხს, და ამას თუ ნაციონალური მოსაზრებანიც დაურთეთ, ნათლად წარმოგვიდგება, თუ რავგარი ორმაგი საფრთხე მოგველის. ჩვენ ვერ დავფარავთ იმას, რომ ქართველი ბურჟუაზიაც შეეცდება უფრო იაფი და შეუგნებელი მუშა იშოვოს საექსპლოატაციოდ, ეცდება მოიყვანოს სომეხი, ქურთი, თათარი და სხვა მუშა, მაგრამ ამასთან სხვა საბრძოლველი იარაღია საჭირო. ჯერ ერთი ქართველი ბურჟუაზია ამას ისე თამამად ვერ გაბედავს და ისეთ სისასტიკით ვერ

* იხ. „კლდე“ № 14 და 15.

განახორციელებს, როგორც სომხისა და მეორეც, მისგან ამოგებულ სიმდიდრე — ისევე ქართველი ერის ხელში დარჩება, შიგვე დატრიალდება და არ გაიზიდება, როგორც უცხო მცარცველებისაგან, სხვა ხალხისათვის. დატრიალებული სიმდიდრე ყოველთვის სასარგებლოა ხალხისათვისაც, ეროვნულ ვაჭრობა-მრეწველობისათვისაც და სხ. ბ. ნი იშხანიანი გვარწმუნებს, რომ ბურჟუაზიის პროგრესივობა იმაშია, რომ სკოლებს, ბიბლიოთეკებს, გზებს და სხ. კულტურულ ორგანიზაციებს აწესებსო, მაგრამ გულუბრყვილოდ (?) ხუჭავს თვალებს იმაზედ, რომ **სომხის** ბურჟუაზია არ დააწესებს **ქართულ** ბიბლიოთეკებს, სკოლებს და გზებს, არამედ ქართული მიწიდან ამოწურული სიმდიდრით გახსნის ბიბლიოთეკებს და სკოლებს როგორც სომხებში, ისე თვით საქართველოში და გზებსაც ისე წაყვანს, რომ სომხურმა ტალღამ უკეთ წაღვკოს ქართული მიწა-წყალი. ამ მხრივ, ქართველ პროლეტარიატსაც და მიწის მუშასაც დიდი საფრთხე მოელოს, რადგან იმას, როგორც უფრო კულტურულ ელემენტს, საშინელ კონკურენციას გაუწევს ფსიხოლოგიურად და ფიზიოლოგიურად უფრო დაბალ საფეხურზედ მდგარი მუშა სომხისა. და ამის შემდეგ პათეტიური მიმართვა იშხანიანებისა იქიპკენ, რომ ისტორიულად ცნობილია ბურჟუაზიისაგან აყვავება პროგრესისა მაღალ წოდების ნანგრევებზედ — ქართულს სინამდვილეში ყალბი გამოდის. (გვ. 51). და ეს სიყალბე ორმოცდამესამე გვერდზე იქმნის აღწევს, რომ იშხანიანი ამბობს:

„Для насъ (?) не имѣетъ никакого значенія столь интересующій грузинъ вопросъ, кто же является покупателемъ помѣстій въ той или другой грузинской — провинціи: армянинъ ли, русскій, или иностранецъ. Нашей исходной точкой является, повторяемъ, вопросъ развитія **нашей отсталой страны**“ და სხ.

იმის შემდეგ, რაც ჩვენ მოვიყვანეთ იშხანიანის წიგნიდან, ქართველმა მკითხველმა უნდა ირწმუნოს, რომ მათთვის (?) სულ ერთია ვინ დაეპატრონება ქართულ მიწა-წყალს — სომეხი, რუსი თუ უცხოელი. მაგრამ ესთქვათ, ასე იცბიერი დებულებაც ვირწმუნოთ და მივიღოთ, რომ იშხანიანისათვის სულწერითია ოპანეზიანცები დაიქვრენ ჩვენს მიწას, ივანოვები თუ ჯონ-ბოლ-ჯეკები — ახლა აღარ იკითხავთ, **ჩვენთვისაც** სულ ერთია? თქვენ რა გენადვლებათ ვინ გასწეწავს ჩვენ სიმდიდრეს, კიდევაც გაგეხარდეთ იქნება, სხვებთან ერთად, ჩვენი

გაწა-მაწია, როგორც უფრო საადვილო, მაგრამ თხის პატრონს კი რას ეუბნებით? თქვენთვის, რასაკვირველია, სულ ერთია, მაგ. ვინ გასწეწავს ოსმალეთის სამფლობელოს, ინგლისი, რუსეთი, თუ გერმანია, მაგრამ აბა ჰკითხეთ უცხოელებს როგორ მოსწონთ ეს ცარცვა გლეჯა. ან ესეც არ იყვეს, თუკი გულწრფელად თქვენთვის **სულერთი**. თუ რომელი ბურჟუაზია დაეპატრონება ჩვენს მიწა-წყალს — მოიღეთ მოწკალება, და ხელი იქით წაიღეთ როცა ჩვენ ჩვენს **საკუთარ** ბურჟუაზიას უწევთ ანგარიშსა და მისგან უფრო ველით პროგრესის შემოტანას, ვიდრე სომხისა და სხვისაგან. და ნება გვიბოძეთ არ დავიჯეროთ, რომ თქვენ გინდათ პროგრესი კავკასიის **ყველა** (53) ეროვნებისა, როდესაც უმთავრესს ერს, ქართველობას, წინდაწინვე უწინასწარმეტყველებთ სიკვდილს.

დრო და დრო იშხანიანი გამოეკამათება ღოლმე ქართულ პრესას და სხვათაშორის ერთ ადგილას (გვ. 54) ამბობს: „საინტერესოა ვიცოდეთ, როდეს აქეთია ქართველი ფეოდალური იდეოლოგიები იჩენენ ასეთს სინაზეს და სიკეთეს თავის გლეხობისადმიო? ან იქნება ეს საჭიროა იმისათვის რომ ხაზი გაუსვან თავის სიმძულვარეს და ზიზღს კაპიტალისა და კაპიტალისტების მიმართ, რომ დაჰფარონ იგი პოეტური სიტყვებით (жестами) ეფექტის გულსთვის?“ — ეს ამონაწერი პირდაპირი ნიმუშია **მეცნიერული** მსჯელობისა: თურმე ყოფილან სადღაც „ფეოდალური იდეოლოგიები“, ასეთი ზოოლოგიური ჯიშის, რომელიც გლეხობას პოეტური ეფექტისათვის ეაღერსება. ჩვენ არ ვიცით, სად აღმოაჩინა ასეთი ტიპი, ალბად ისიც გერმანიაში, იუნკრების ოჯახში და არც აცვივარც აცხელა გადმოლალა საქართველოში... „для вящаго, такъ сказать, эффекта“, როგორც სწერს იშხანიანი (56).

რომელი ფორმა მეურნეობისა და რომელი კლასის მეზობლობა უფრო სასურველია ქართველ გლეხობისათვის (ან საზოგადოთ გლეხობისათვის)? — კითხულობს იშხანიანი და მთელ მეშვიდე თავს უძღვნის იმას, რომ დაამტკიცოს (?) ბურჟუაზიული და კაპიტალისტური წარმოება სჯობია პირველყოფილ მეურნეობასაო, თითქო ასეთს ანბანურ ქვეშარიტებას ვინმე არ იზიარებდეს დღესა და თანაც ასეთ ანბანის მტკიცებაზედ ამყარებს თავის კამათს ქართველ ნაციონალისტებთან რომელიც თურმე „სულელურად იმეორებენ უნაყოფო მორალურ ზღაპრებს გარდაცვალებულ ხალხოსნობისას (народ-

ნიცხვას)“ 57. იმის შემდეგ, რაც იშხანიანი სთვლის ყველა გაუმჯობესებას და სიკეთეს, როგორც შეაქვს კაპიტალს გლეხის ცხოვრებაში, იგი სხვათა შორის უმატებს, რომ ფაბრიკები სწევნ მალა მიწის ფასსაო, თითქო ესეც დიდი სიკეთე იყოს იმ გლეხობისათვის, რომელზედაც ათიოდე გვერდის წინა სწერდა, რომ მიწა არა აქვს და შიმშილით კუჭი უხმებაო. კაპიტალის სიკეთის დასამტკიცებლად მოჰყავს სხვათა შორის რამდენიმე მაგალითიც (62) რუსეთიდან: დონის ლითონის და ქვანახშირის წარმოება და „ნოვოროსიის საზოგადოება“, რომელთაც ააყვავეს მხარე და ნაწილი დახარჯულ-ფულისა დარჩა მუშებს და ახლო მცხოვრებთაო. იშხანიანი, როგორც ნამდვილი იდეოლოგი ბურჟუაზიისა, სრულიად ხელს აფარებს იმ ნაწილს, რომელიც ექსპლუატატორებმა გაზიდეს თავისათვის და იმასაც, რომ მუშებმა მიიღეს მეორე ნაწილი, როგორც სამუშაო ქირა, ე. ი. როგორც კანონი მოითხოვს იმაზედ ნაკლები, რაც მათმა ჯანმა შეჰქმნა. შემდეგ ასეთი იდილიური მაგალითიც მოჰყავს: ვიღაც უცხოელებს უყიდნიათ მიწა მემამულეთაგან და გადაუციათ გლეხებისათვის. აი თურმე რა ყოფილა კაპიტალისტური წარმოება და ამიტომ შეგვიშვით თქვენს პროვინციებში, ჩვენც ავაყვავებთ მხარეს, ვიყიდით მიწას მემამულეებისაგან და... გლეხებს, ქართველ გლეხებს დაურიგებთ, არა, ბ-ნო მეცნიერო? ასეთ მორალურ ზღაპრებს ხომ ხალხოსნებიც ვერ მოიგონებდნენ. (65) მიწის ფასის აწევასთან, თურმე კაპიტალისტების წარმოება სახელმწიფო ფინანსებსაც აუმჯობესებს და ეს საკენკი დაყრილია მესამე პირთათვის, რასაკვირველია, რადგან პირველად ვხედავთ სომეხს, რომელიც სახელმწიფო ფინანსებისათვის ზრუნავდეს. მაგრამ იშხანიანი მაშინვე ეშურება სთქვას, რომ მათ (?) არ აინტერესებთ საკითხი კაპიტალისტების ეროვნების, არამედ განსაკუთრებით წარმოების და ტეხნიკის გაუმჯობესება (67)—გვჯერა, გვჯერა რასაკვირველია, მაგრამ რაღა ჩვენთვის, ქართველთათვის გიწუხთ გული და გინდათ გააუმჯობესოთ ჩვენი წარმოება, ჩვენი ცხოვრება. განა არა სჯობია ასეთი სიკეთე, საკუთარ ხალხს შესძინოთ და იქ ააყვავოთ კულტურა და პროგრესი საცა განსაკუთრებული სიღარიბე და სივაგლახეა—სომხურ პროვინციებში და ჩვენი პროგრესის საქმე ჩვენვე მოგვანდოთ? ჩვენ ქართველები საშინელი უკულტურო ხალხი ვართ და ქარის არც შემოტანილი გვინდა, არც გატანილი; მით უფრო რომ სომხური ქარის გატანილი ბევრი გვინახავს და შე-

მოტანილი—იშხანიანსაც ვერ დაუსახელებია და სულ გარე-გარე უფლის უცხოელ კაპიტალს/და უცხო მხარეებს (иностраный капитал) ეწოდებოდა. მაგრამ უტიფრობა ბ-ნ იშხანიანის პროგნოზის აღწევს მეათე თავში, საცა მოურიდებლად ამბობს რომ ყველა ერისათვის (მაგ. ფრანგებსა, გერმანელებსა და სხ.) უფრო სასურველია ადგილობრივი კაპიტალი, ვიდრე უცხოელი და აქედან პირდაპირი დასკვნა გამოჰყავს, რომ ქართველობა შეუგნებლობას იჩენს როცა უფრო მედგრად ებრძვის სომხურ (ე. ი. ადგილობრივ) კაპიტალს, ვიდრე უცხოელებისასაო. თუმცა ნაწილი (ხიმიკოს მენდელეევის (!?) გამოკვლევით, უკანასკნელის 20%) უცხოეთში მიდისო, მაშინ როდესაც კავკასიური (?) კაპიტალი მთლად აქვე ტრიალებსო, ქართულ პროვინციებშივე — აი სწორედ ამის დამტკიცება იყო საქირო და ამაზედ კი არც ერთი მაგალითი არ მოჰყავს იშხანიანს და მარტო ასეთს გულუბრყვილო სენტენციას ეჭიდება: სულ ერთია, თუ გასაყიდი მამული სომეხმა არ იყიდა — რუსი ან უცხოელი იყიდისო, თითქო ნაციონალისტების დავა იმაზედ იყვეს—არა, სომეხმა კი არა, რუსებმა იყიდონო და არა იმაზედ, რომ ქართული მიწა ქართველებმაც უნდა შეიძინონ.

(X)

* *

მილიონერის მსხადი

(ჯეან გროსისა)

ქადაქ გრავიანიაკის მცხოვრებნი დიდად ააღუღებ მთულოდნულმა დაბრუნებამ ამერიკიდან თავის სამშობლოში უმაწვილის კაცის ბარკინიანისა, რომელმაც თან გადმოატანა მილიონად დარბეული ქონება. ქადაქის სიღაუბრედ საჩქაროდ გავრცელდა ეს ახალი ამბავი და უველანი ამას მოუთხრობდნენ ერთმანეთს... მაგისტრე დიასახლისებო იმდენად იყვნენ გატაცებულნი უმაწვილის მილიონების ჰატრანად დაბრუნებით, რამ ჩვეულებრივი წყწუნი სახრდოს გაძკარებისხედ, თითქმის გადაავიწყდათ... ღაზდანდარა იუელიქის (ასე ერქვა ახლად დაბრუნებულ მილიონერს) წინად უველანი სთვლიდნენ კამოუდუგარ წევრად საზოგადოებისა და თავის თვახის შეპარცხვენიელ წევრად...

უნდა კი, როდესაც ექვსი წლის გადაკარგვის შემდეგ, ეს საღახანა ფელიქსი დაბრუნდა და თან მილიონები მოიტანა, სუუველანი ერთპირად აქებდნენ ამ, ვითამ და ოდესღაც ნიჭიერს და უფველი ადამიანის საუკეთესო თვისებით შემკულ უმაწვილ კაცს.

მილიონების მოწველებით უნდა ფელიქსი არამც თუ მშვენიერ გაჟვარად გადაიქცა თავის მოქალაქეთა თვალში, არამედ იმას მიაწერდნენ დიდს ნიჭს პოეტისას და მუსიკასისაც, ვითამ და სიუმაწვილის დრას უკვლასაგან აღიარებულს...

მიზეზი კი ამ მრავალფერის მითქმა-მოთქმისა, რომელიც ექვსის წლის განმავლობაში დახეტიალობდა მთელი ქვეყნის კარშემო და ძლიერ დაიღვლა დადარბაისდდა, სრულიად არა ფიქრობდა იმაზედ, თუ რას ამბობენ, ან რა აზრისანი არიან მოქალაქეები ამის ვინაობაზედ და ამის მალაღ ნიჭიერებაზედ.

იმან დაიჭირა საუკეთესო ოთახი ქალაქის საუკეთესო სასტუმროში და პირველსავე დღეს ისახელა თავისი მშობლების საფლავი.

ქალაქში გავარდა ხმა რომ უმაწვილ ბარკინიანს უნდა იეიდოს ქალაქის მოახლოებით მდებარე დიდი სასახლე, გააკეთოს ის და შიგ დასახლდესო. თვით უმაწვილი მილიონერი კი ჭერ გადაწვევით არაფერს ამბობდა. დედა ქალაქში დაბრუნება სრულებითაც არ იყო ამის სამუდამო საყოფიერად გადაწვევითი, ეს მხოლოდ გრძობდა ჭერ-ჭერობით სამშობლო მხარის დათვალიერებათ სულის სიმშვიდეს, გულის კმაყოფილებას...

უნებლიეთ ეს მიუცა მოგონებათა მშვენიერებას, სიუმაწვილესთან განუერვლად შეკავშირებულს.

სასტუმროს პატრონმა, ამ არაჩვეულებრივი სტუმრის პატრონისაგან, თავის მარნიდგან გამოიტანა რაღაც სახატებო, მშვენიერის სურნელების და სიტკბოების მქონი ძველის ძველი ღვინო...

უნდა-უნდა, სტაქანს სტაქანზე სწრუნიდა ფელიქსი ამ ტკბილ სასმელს და თავის შეუმჩნეველად ფხიზეულის ამერიკელის მაგივრად, როგორც თავისთავი მიაჩნდა, ალაგობრივი გულუბრევიდო, ცოტადუნ კმბაკობას არ მოკლებულ მცხარებლად გრძობდა თავსა.

როდესაც, მეორე დღეს, მოახსენეს რომ ვიღაცას უნდა ამისი ხახვა, ფელიქსმა მოინდომა უარის თქმა, არაფისი ხახვა არ უნდოდა, მაგრამ მაშინვე გადაიფიქრა. შემოვიდა მალაღ-მალაღი, მთლად გაჭლარებული მოხუცი, ფელიქსმა მაშინვე იცნო მებაღე; რომლის ჰაწაწასახლი და ჰაწაწინავე ბაღი ამით სადგურთან იყო მოკრული.

მებაღე ფელიქსს პატრონობიდან იცნობდა. მოხუცის დანახვამ ფელიქსს მოაგონა თავისი სიუმაწვილის

თქმის დრონი, ბავშვური სიცულე, ათასი თავგადასავალი და მილიონურ ფელიქსს გაახსენა ბატონა ფელიქსის შევირდი ფელიქსი და იმისი თინები...

კარბინიანთან (ასე უძახდნენ ბატონს მებაღეს) ათასი მოგონება აერთებდა ფელიქსს. სწავლათაში გაახსენდა ის, რომ მებაღე აჩუქებდა ხოლმე უმაწვილს ღამაზად კათლილს და ბიწვეტიან ჯობებს, რომლებსაც ფელიქსი ვითამ და ხანჯლებად ხმარობდა; როგორ დაუუჩუბდა ხოლმე გულის წერამას და ტირილს, როცა მიხურებთან გაშწერადი იყო ხოლმე, როგორ უთავაზებდა ხოლმე საუკეთესო მსხლს თავის ბაღიდან... — გამარჯობა, მოხუცი! შეკვირდა ფელიქსმა. არაფის ხახვა გამახარებდა ამგვარად, გეფიციბი!

სიხარულის დიმიღმა მოიცვა მოხუცებული მებაღის სახე და გაქმალა იმას — ჩაღამავებული ჭმუხები.

— როდესაც შევითვევ აჩუქენი დაბრუნება ბატონო ფელიქს, მე ხელახლად გავახლოვდები, უხასუხა მებაღემ და ფროთხილად დაუწყო მლა რაღაც გამოკრულ მარკს, რომელიდგანაც ამოღებდა ორი მშვენიერი, გვერდებ დაბრწყული მსხლი...

და ახსოვდა რა მოხუცს, რომ ფელიქსს არაჩვეულებრივ უყვარდა მსხლის ჭამა, მოწიწებით მიაწოდა უხანდელ მილიონერს. — ახანგალებულის ხმით შეკითხვა: თქვენ ხომ კიდევ გიყვართ მსხლები, ბატონო ფელიქს?

ფელიქსმა დაბლად თავი დაუკრა, ეს ღრმად იყო აღელვებული მოხუცებულის გულთ მოძღვნილით და არ იცოდა რითი გადაეხდა სამაგიერო. იმასთანვე გაფრქვან ერთი მსხლი, შეაქო ამის მშვენიერი გემო და სურნელოვნება. კმაყოფილი და ბედნიერი კარბინიანი, რომ ასიამოვნა თავის უმაწვილ მეგობარს, მალე წავიდა. ფელიქსმა მაშინვე ჩასდო კონკრეტში ორი ათასი ფრანკი (თითო მსხლში, ათასი ფრანკი) და საჩქაროდ გაუგზავნა მოხუცებულ მებაღეს. „დეე საწვალმა მოხუცმა, ფიქრობდა ფელიქსი, სიბერის დროს მაინც აისრულოს მთელი თავისი სიცოცხლის ხატურა — ბაღის გაგანიერება“...

დადებული ფეშქაშის ამბავი ელვასავით მოედო ქალაქს და კვლავ გამოიწვია ათასი მითქმა-მოთქმა და მდელვარება.

ზოგნი ჰკიცხავდნენ ფელიქსს, ეს ამპარტაუნობით და ბაქიობით მოუვიდაო, ზოგნი კი პირიქით, უწიანებდნენ, ეს გულკეთილობის შედეგიაო.

გულში კი ბევრი შენატროდნენ ბებერ კარბინიანს და ფიქრობდნენ, ნეტა თუ როგორ მოვახერხოთ, რომ ჩვენც გამოვრინდლოთ რამ მილიონერისა.

მაგრამ უკვლახულ მებრტულ სტდილობდა და ოცნე-

ბობდა ამაზედ ცხენის დაღალი, ერთი ვინმე თევდორე რიბანესი, კაცო განაქმული თავისი კრიყანგობით.

ეს თევდორე ვერას გზით ვერ ურიკდებოდა იმ აზრს, რომ შეძლებდნენ მისხალში არი ათასი ფრანკი აიღო.

— არი ათასი ფრანკი! არი ათასი ფრანკი არ მისხალში! უვიროდა იმ გამშატებით.

ერთი მშვენიერ დღეს ეს რიბანესი იახლა მილიონურს და დიდად გააკვირვა ეს უკანასკნელი, გააკვირვა რადგან არაუიოთარი კავშირი და შეკავშირება არ ჰქონია იმასთან არასოდეს.

თევდორემ მოახსენა დიდი ქებით სავსე სიტუაცია თავისი და მთელ ქალაქელთა დაბარებით, განუცხადა სიხარული და აღტაცება რომ ბ. ფელიქსი დაბრუნდა ათასის დედა ქალაქში და დაუმატა:

— ჩემი გულა, ძვირფასო შეგობარო, აღსავსეა თქვენდამი უწრფელისი სიუფარულით და უზომო სიხარულით, რომ უვნებლად დაბრუნდით სამშობლოში და რომ ჩემი სიტუაცია არ მიიღოთ ცარიელ სიტუაციადა, ნებას ვაძლევ ჩემს თავს მოგიძღვნათ ბატონო სახსოვარიც! — მიიღეთ შრომა, ბატონო ფელიქს, გაიხედეთ ფანჯრიდან! — ახა რას ხედავთ თქვენ იქ?

— მე ვხედავ ძვირფას საჭდომ ბედაურს.

— ის თქვენ გახსულით, ბატონო ფელიქს!

— მე? გაკვირვებით მიუგო ფელიქსმა, როგორ, მე სრულიადან არა მაქვს სურვილი ცხენას უიღვირა...

— მანათიეთ, ბატონო, აწყვეტილებს თევდორე — თქვენ ისე არ გაიგოთ ჩემი წადილი! ამ ცხენს თქვენ გუეშქაშობთ ჩემ შეგობრობის ნიშნად.

ფელიქსი ვერ გაკვირვებული იყო ჩარჩის აღერისანი მოსაღმებით, მაგრამ ახლა კი ნათლად მიხვდა იმის ხრიკებს.

— მე სრულიად დიდას არ ვარ მაგგვარის ძვირფასის საჩუქრასა, დაიწყო მიღიანერმა, მაგრამ მაინც დიდის მადლობით ვიღებ თქვენ მოძღვნიდს. — მხოლოდ არ ვაფი რითი გადავიხადოთ, დაუმატა იმან, — ბებერ კარბენიანს, არ მისხალში არი ათასი ფრანკი მიუვტ, განა ეს თქვენის აზრით, ჩემო შეგობარო, დიდი სისულელე არ იყო ჩემის მხრით?

— სულაც არა, მიუგო გამიხენილმა ძუნწმა ფელიქსს.

— მაშ თქვენის აზრით მართალი ვიყავ, რომ აი ამ მისხალში, რომელიც აქ სტოლზედ სდევს, ათასი ფრანკი მიუვტ?

— სწორედ აგრე უნდა მოქცეულიყავით, მიუგო ძუნწმა და თან თავის ჭკუაში ანგარიშობდა: თუ ერთ

მისხალში ათასი მასცა, ჩემ ბედაურს რადს გადაუწვევს?

— დიდად გმადლობთ თქვენი აზრი მე მადღინებს, გადავსწვევით რომ, რადგან ჩემსთვის უფრო და თქვენის მოწინებითაც ეს მისხალი დიდას უფროსაა, თქვენ მოგიძღვნათ იგი თქვენის ძვირფასის საჩუქრის სანაცვლოდ და ამასთანვე განვიცხადოთ ჩემი გულითადი შეგობრობა, ძვირფასო რიბანესო!

თევდორეს იმის შეტო ადარა დარჩენიდა-რა, რომ მიეღო ათას ფრანკიანი მისხალი მილიონურის ხელიდან და დარცხვინილი გასულიყო.

მთელი გრავინაჟი იცინოდა ამ შემთხვევაზედ და მასხარად იტყობდა საწყალ ჩარჩ თევდორეს, რომელსაც მას აქეთ დევრქვა „მილიონურის მისხალი“ და ამ სახელს ატარებდა იგი მთელ თავის სიტოცხლეში.

ექ. გაბაშვილია.

რუხის ომი

მეფე სოლომონ დიდს ოდიშის მთავარმა, მისმა ცოლის ძმამ, თავის უწარჩინებულესი დარბაისლები აახლა და მოახსენა:

— თქვენს სამეფოს, ჩემი სამთავროის საზღვრებზე, მოაწვა მთელი აფხაზეთის, ჯიქეთის და ალაონის ლაშქრებით ქელეშბეი შარვაშიძე და შთანტქმას გვიპირებს. დამიფარეთ, რადგანაც მარტო ჩემი სამთავროს ძალი არ იკმარებს მტრის დასახვედრათო.

მეფემ დაუხანებლად გასცა ბძანება, რომ ყველას სადროშოების ჯარები საჩქაროდ აზხედრებულნიყვნენ და ს. ბანძას მოეყარათ თავი. ოდიშის მთავარს კი შეუთვალა, მტერს ჩემს მოსვლადმი, თუ შეიძლო, ნუ შეებში; სანამ მე მოვიდოდე, ხმა დაპყარე; რომ მე ოსმალეთს ვუპირებ შესევას და შენს შველას არ ვფიქრობო.

მეფემ მოსთხოვა გურიელსაც, რომ დასწრაფებით მოეკრიბა ჯარი და ბანძას მისულიყო შიდაიმიერეთის ლაშქართან შესაერთებლად. მთავარმა შეასრულა ეს მოთხოვნილება. გურიის ჯარის ბაირალტრად იყო ებალაურელი აზნაური ჭყონია, რომელიც რიონში ფონათ გასვლის დროს, შინ გაიპარა. ამ საქციელისათვის გურიელმა ჩამოართვა მას მიწა-წყალი, ყმები და სიგელით მიუბოძა გომახურელ

ქყონიას, რომელზედაც გადავიდა ბაირალტრობა ებალაურელის გაპარვისთანავე *).

ბანძიდან მეფე თვით წარუძღვა ჯარს და ერთი ასმით მივიდა რუხის ციხემდი. მეფის ბაირალტრად იყო საჩინოელი როსტომ ლორთქიფანიძე **) მეფის ასე მოულოდნელად მოვლინებამ ზარი დასცა სამტროდ მოსულებს და ქელეშ-ბეგმა გამართა მეფესთან სამშვიდობო მოლაპარაკება. ეს არ იამათ ოდიშის მთავრის კარის კაცებს. მათ ეშინოდათ, რომ ამ მორიგების შემდეგ მეფე მეტის-მეტად არ გაძლიერებულიყო. მეფესთან დაზავებული შარვაშიძე მათთვის საშიში იქნებოდა. უცებ ქელეშ-ბეგის ბანაკიდან გავარდა ზარბაზანი და ყუმბარა დაეცა მეფის კარავის ახლო.

ოდიშარებმა მოახსენეს მეფეს, რომ აფხაზებმა დროის მოსაგებად გამართეს სამშვიდობო მოლაპარაკება, ეხლა მოასწრეს დამარაგება და ლალატით მოინდომეს თქვენი მოკვლა, თორემ რად უნდა ესროლოთ ზარბაზანი მოლაპარაკების გათავებამდით!

აბხაზების თქმულებით ის ზარბაზანი დადიანის შესყიდულმა კაცმა გაასროლინაო. ასე იყო, თუ არ იყო, რაკი ოდიშართა ნათქვამი სიმართლეს ძალიან ჰგავდა, მეფე ერწმუნა მათ და ნება უბოძა სარდლებს დაეკრათ ბუკი და დაეწყათ ომი.

ამ ომში სოლომონის ლაშქარში ყველაზე უფრო თავი იჩინა სიმამაცითა და თავდარიგიანობით თ. გიორგი წულუკიძემ, ქელეშ ბეგის ჯარში კი — მისმავე ძმამ — ბექირ-ბეიმ. იმ დროინდელი პოეტი ბესიკი (გაბაშვილი) ბექირ-ბეის რუხის ომზე დაწერის ლექსში:

„...მათგან მხოლოდ ერთსა ვაქებ:
„წითლად მოსილს, გულად სპილოს,—
„თავი სრულად გარდაეგო,
„არვის ჰრიდებს ვინც ეცილოს;
„მხედარია უებარი,
„ხშირად იცვლის ისრის კილოს,
„ჰკრის ვისაცა, მიწად დასცის,
„შეამსგავსის სასიკვდილოს“ (***)...“

ხრესილის ომში გამარჯვებული გაამაყებული იმერეთის ლაშქარი დიდი რიხით მოვიდა დაკავშირებულ მტრებზე იერიშით. გურულებს და ზემო იმერლებს შეხვდათ ჯიქ-ალანების გუნდთან შეტაკება;

მთების ლალი შვილები მამაცურად იბრძოდნენ, ბოლოს მაინც იძულებულნი გახდნენ ებრუნებინათ პირი და გაქცეულიყვნენ რაზმ-არევით და კვალ-შეშლით. თვით აბხაზების ლაშქარი კი ურყველ ბურჯად იდგა და თავ-გამდადებით უბრუნებოდა ოდიშართ და ქვემო-იმერლებს. ჯიქ-ალანთა გაქცივის შემდეგ მეფე მიიქრა თავის მთავარ სარდალთან:

— ქაიხოსრო (წერეთელი) ეს რა ამბავია? ხონთქარის ლაშქრის გამწყვეტს აბხაზები უნდა გიჭირვებდეს საქმეს?!

— ბატონო, თქვენი რისხვა მქონდეს, თუ ბექირ-ბეი შარვაშიძე ერთ სახონთქროს ლაშქრად არ ღირდეს! ის რომ არ იყოს, ომი დიდი ხანი მოგებული გვექნებოდა!

ამ სიტყვებს შემდეგ მეფემ დურბინდით მტრის ჯარში დაუწყო ძებნა ბექირ-ბეის და როგორც კი მოჰკრა თვალი, მყისვე შეუტია.

იგივე ბესიკი ასე აგვიწერს ამ რაინდულს ეპიზოდს:

„მეფემ იმ ურმას შეუტია, შეუძახა ხმითა ხაფეთ!
ჩვენ კი შიმშა აგვიტანა... „საშენთა“ შივადახეთ!
და კრამანეთს ჩაგწერაჲლეთ: „გაჲ თუ მისგან გაუიდახეთ!“ *)

მეფემ და ბექირ-ბეიმ ერთმანეთს ხმალის მოსაქნევზე ჩაუტენეს ცხენები, თვალი თვალს გაუყარეს, მარა ერთმანეთისათვის არც ხმალი მოუქნევიათ, არც არა უვნიათ რა.

მერმე ეკითხათ სოლომონისა და ბექირ-ბეისათვის, თუ რატომ გაუშვეს ერთმანეთი უვნები. მეფეს ებრძანებინა:

— არასოდეს არ შემხვედრია ბექირ-ბეისთანა ვაჯაკი. იმ წუთს, როცა მან რუხის ომში ცხენი ჩამომიჭენა ისეთი ზავთიანი იყო მისი ვაჯაკური გაბედულობა, რომ საუცხოვოდ მომეწონა და მომესურვა მისი დაახლოვება და სამშობლოსათვის გამოყენება. ვიფიქრე, დღეს თუ სამშობლოს ჭირისუფალთ ხელს უშლის, ხვალ იმავე სამშობლოსივე მცველი გამოდგება. ამიტომაც შემბრალდა მისი სიყრმე, ვეღარ გავიმეტე გასაფუჭებლად! შემემართა, არა მგონია, უმარცხოდ გადავჩენილიყავ.

ბექირ-ბეის ეთქვა:

— ხლმის მოსაქნევზე რომ მიუახლოყდი ქეფეს, უფროს-უმცროსობის რიგისამებრ, ჯერ მისგან ველოდი ხლმის პირველ მოქნევას... არც მან ინე-

*) თავადის გრიგოლ დავითის ძის გურაქლის ნაშთაბი.

**) თ-დის ასლან წულუკიძისგან გაგონილი.

***) მამია გურაქლისგან გაგონილი.

*) მამია გურაქლისგანვე გაგონილია.

ბა შემოტევა, და მეც ისე გამლალა თვლით, რომ აზრადაც არ მომსვლია პირიქით შემებედა*).

მეფის შეტაკების დამნაზღაურებელი ლაშქარს აუჩქროლდა სისხლი და ერთხელ კიდევ მიიტანა აბხაზებზე იერეში. თოფმა ადგილი დაუთმო ხმალსა და სატევარს (ხანჯალს). ომი ომს აღარა ჰგავდა: ბრძოლის ველი გადაიქცა საყასბოდ, სადაც კაცი კაცს საქონელსავით ყელს უღადრავდა, კისერს და თავს სჭრიდა, შიგნავდა. სისხლის ღვარები შეერთდნენ ენგურს და მისი ტალღები შეღებეს წითლად...

გამაჯვება დარჩა მეფეს. აბხაზებმა მიატოვეს ბრძოლის ველი, მაგრამ ბეჭირ-ბეის სიმამაცემ და სამხედრო საზრისმა გადაარჩინა იგი აწიოკებას; მისი უკან დახევა არ ჰგავდა გაქცევას, სამთავრო დროში და მეტი წილი ზარბაზნებისა გადაარჩინა.

ნაომეფს, ბრძოლის ველზედვე მეფეს ეახლენ კარავში მთავრები, სარდლები და ლაშქრები რიგრიგად, გამარჯვების მისალოცად და ნაწილის მისართმევად. მეფე გამობრძანდა კარვიდან და სავარძელე დაბრძანდა. სახლთ-უხუცესმა დახია უკან მოსალოცავად მოსულნი, დატოვა ფართო ადგილი მეფის ირგვლივ და დაიწყო ცერემონია მილოცვისა.

უცებ შეიქნა ჩოჩქოლი. წრე მხედართა გაირღვა და გამოჩნდა როსტომ ნიჯარაძე. მას მოჰყავდა მხარ-გაკრული ტყვე — მაღალი ბრგე, მხარ-მკერდ განიერი, სადა იარაღ „ჩაკიბული“, აბხაზურად ყაბაღაბ მონახური. მიუახლოვდა თუ არა მეფეს, როსტომმა დაუჩოქა, მიულოცა გამარჯვება, გაუგორა ფეხთ ქვეშთ ტყვია — „თქვენ მტერს გულშიო!“ და აყოლა და მიაართვა მეფეს ტყვე.

— ერთია, მარა ოც სხვების დაქერილ აბხაზად ღირს. შეხედეთ თქვენი მოწყალე თვლით, რა მოსული ვაყვაცია! — როსტომ მფრთხალია, როსტომი საბეროაო, — მოგახსენებდნენ ჩემი მტერ-მოყვრები და აჰა... მეც გავისვარე კაცის სისხლით ხელი! ძლივს გადამირჩა ბეჭირ-ბეი, ამ წუწკმა იპატივა — შეხედა თავის ტყვეს — მარა, არაფერია, თუ შევხვდი კიდევ სადმე... იმედია... უფრო გამოცდილად მოვიქცევი. დღეს პირველად ამოვიღე ხმალი ქარქაშიდან. ნუ დამძრახავთ მოწყალეო ბატონო!..

— წინ წამოდგე, შე ქეციანო! დაუბღვირა ტყვეს, რომელისაც უფრო ახლო ჩვენება უნდოდა მე-

*) გიორგი მიხეილ. შარვაშიძისაგან გაკონილი.

ფისათვის, და თოფის კონდახი ჩაჭრა ფერდში. მხარ გაკრულმა მორთო ღრიალი:

— ვაჰმე, დიდებულო მეფე, მიმეცე ამ შეჩვენებულმა!.. ანობაძე ვარ ბატონი, მტერელი!.. რა მიგავს აბხაზს... ვა... იი... მთხოვა ერთს წამს მეფესთან მიმყევი მხარ-გაკრული, ვითომ ტყვე ხარო... უღელ ხარს დამპირდა... რა ვიცოდი მე საცოდავმა, თუ ტყლირპს ჩამიქცევდა... ოოჰ!.. *)

მეფემ შერისბა როსტომი, იმიტომ კი არა, რომ ომში არ შესულა, არამედ მოტყვილებისათვის. იქვე არჩილ ბატონიშვილმა სთხოვა მეფეს როსტომის თავი.

— მაგის (როსტომის) სიფრთხალემ შეიძლება სხვაც გაიტაცოს, რაკი თქენი სიყვარული არ აკლდება, და ეს ქვეყნას არ მოუხდება. ექვს თვეში გავამამაცებ მაგას, თქვენი რისხვა ნუ მექნებაო**).

მეფემ შეისმინა არჩილის თხოვნა და, თუმცა როსტომს სიმწრის ცრემლები მოადგა თვალზე, მაინც გასცა ბრძანება ჩაერიცხათ იგი არჩილის საბატონიშვილო თავადათ. *)

თ. მ. გჰაძე.

შ რ ე ს ა

გაზ. „ფიქრი“ 14 აპრილის ნომერში ეხება დ. ყიფიანის ღვაწლს და სრულიად აქარწყლებს მისს მნიშვნელობას. მას უკვირს და ვერ გაუგია:

...„რად აღიარებენ ჩვენი ნაციონალისტები დ. ყიფიანს დიდებულ ქართველად? რად აყენებენ მას მართლა უკვდავ ქართველთა გვერდით? რად აღიარებენ მას საქართველოს ერთ-ერთ დედა ბოძად?!... შეიძლება მიბრძანოთ, მან ექსარხოს პავლეს სიტყვა შეუბრუნა და მისთვის მოწამებრივი გვირგვინი დაიმსახურაო. მაგრამ დღეს ეს არც ისე დიდი საქმეა“...

ყოვლად შეუძლებელია წარსული დროის მოღვაწეთა, დიდ ბუნებოვან ადამიანთა შეფასებაში ამნაირი მეთოდი. ყოვლად უვარგისი და ცალმხრივი, კიდევ მეტი, ყოვლად უაზრო იქნება მთელი შრომა თუნდ გენიოსი მენისტორიესი, თუ იგი წარსულ დროთ და იმ დროში მომქმედ პირთ თავისი თანა-

*) თავადი იასონ წუღუკიძისაგან გაკონილი.
**) იაკ. ყიფიანისაგან გაკონილი.
*) ძველი საქართველო ტომი II.

მედროვე თვალსაზრისით გაშინჯვას და თანამედროვე საზომით გაზომავს ამ მოღვაწის მოქმედებას, მაშინ იძულებული ვიქნებით მთელი ისტორია და მაშინ ბევრთა-ბევრი სასიქადულო და სამაკალითო მოვლენანი და მოღვაწეობა სანაგვეში მივხვეტოთ. ნუ თუ „ფიქრი“ ვერ ატყობს რა შეცდომას, მეცნიერულს, მეთოდოლოგიურ შეცდომას აკეთებს, როდესაც ისტორიული მიმოხილვის დროს იგი საზვერავ პუნქტად თანამედროვე გონებრივ განვითარებისა და პოლიტიკურ აღზრდის ნიადაგს ირჩევს და ისტორიას გვაწვდის?! ამ მეთოდით რომ ვიხელომდვანელოთ, რამდენი მეცნიერი, რამდენი ფილოსოფოსი ჩაითვლება ბაღდად! მაგალითად, ფილოსოფიის ისტორიკოსნი, რომ აგრე მოიქცნენ, ხომ მთელი ძველი ფილოსოფია სასაცილოდ აგდებული უნდა იქნეს! მაგრამ ეს ხომ შეუძლებელია, რადგანაც ეს წარსული საძირკველია აწმყოსი და მომავლისა. ადამიანის აზროვნებას მთელი ეს გზა რომ არ გამოველო, მაშინ ხომ კანტიც ვერ გაჩნდებოდა და ხომ ცხადია, რომ კრიტიციზმი მეტაფიზიკაზე ადრე ვერ შემუშავდებოდა! თუ მიუდგომელი ცნობა უნდოდა „ფიქრს“ დიმიტრის შესახებ მოეწოდებინა, სამართლიანობასაც უურადლება რომ არ მივაქციოთ, ის მოვალეობა მაინც უნდა აესრულებინათ, რასაც თანამედროვე მეცნიერება გვაკისრებს და მხოლოდ თუნდაც „მოსოციალისტე-ნაციონალისტების“ გამოჯავრებით, ასეთ უკადრისს საქმეს არ უნდა კადრულობდნენ.

...„ვის ეტრფის, ვის შესტირის, ვინ მიაჩნია იდეალად სამოციანი წლების ლიტერატურას? ძველი ფეოდალური საქართველო“-ო

ვერც ამაში დავეთანხმებით გაზ. „ფიქრს“. ამ აზრს მჭერმეტყველურად არღვევს ილიას „გლახის ნაამბობი“, „კაკო ყაჩაღი“, „ოთარაანთ ქვრივი“; აკაკის პოეზია, რაფიელის მოღვაწეობის მეორე ნახევარი, ალ. ყაზბეგი და სხ. და სხ. ყველაფერი შეიძლება ვსთქვათ, მაგრამ ჩვენს „ლიტერატურაში“ ე. ი. წყობილ-სიტყვაობაში რეტროგრადობას, კონსერვატიზმს ადგილი არა ჰქონია, მით უმეტეს მესამოცე წლებიდან. სასურველია მოწინააღმდეგებთან კამათში მეტი სიმშვიდე, თორემ გულისთქმამ გატაცება იცის და სამართლიანობას გადავლახავთ.

მ ო წ ო დ ე ბ ა

როგორც გაზეთებიდან სჩანს მთელი ჩვენი საზოგადოება გულ-მხურვალედ ეკიდება ილიას საზ-

ლის გამოსყიდვის აზრს თბილისში და მალე სამყოფი ფულიც შეგროვდება. მაგრამ უმეტეს ყურადღების ღირსია ის სახლიც ს. ყვარელში, სადაც დაიბადა ჩვენი დიდებული პოეტი, ის სახლი, სადაც იმან პირველად გაახილა თვალი დასაბრუნებელი დიდების სიყვარულიც სიკვდილამდის არ მოპშორებია მის გულსა. ს. ყვარელი ჩვენთვის ქართველებისათვის სათაყვანებელი უნდა იყოს, როგორც მუსულმანთათვის მექა, და გერმანელთათვის გიოტეს სამშობლო - გეიმარი. ის სახლი სადაც დაიბადა ილია, ჩვენ უნდა გავხადოთ ტაძრად, რომ ყველა ქართველი მოდიოდეს აქ თაყვანის საცემლად. ეხლა კი იქ არის მოთავსებული უსახსრობის გამო, ძალიან ღარიბი ბიბლიოთეკა, რომელიც ინახება მცირე რიცხოვან ინტელიგენციის საწევრო გადასახადათ, ახალმა კლუბმა შემოსწირა 400 მ. შენობის შესაკეთებლად, მაგრამ ფული არ იკმარებს შენობისათვის. ეხო ხომ ისეა გაშარავებული რომ ილიას საკუთარი ხელით დარგული ხეხილი სულ გაფუჭებულია. კარგი იქნებოდა ყვარლის სახლ-კარიც ისე შეეკეთებინათ, როგორც შეჭფერის დიდებულ ქართველის დიდებულს აკვანს.

ს. ყვარელი. ე. ჭავჭავაძე.

უკანასკნელი ამბები

საადგილ-მამულო კომისიის სარეორგანიზაციო პროექტი რომელიც ჩვენი ჟურნალის წინა ნომერში იყო დაბეჭდილი, დებუტატთა საკრებულომ მრავალ ქართველ მოღვაწეთა თანადასწრებით, 14 აპრილის სხდომაზედ ერთხმად მიიღო და დაადგინა, ზოგიერთი სარედაქციო ცვლილებით, შეიტანოს მომავალ საგუბერნიო სათავად-აზნაურო კრებაზე დასამტკიცებლად. დარწმუნებულნი ვართ, რომ საგუბერნიო კრებაც მიიღებს ამ პროექტს და მკვიდრ საძირკველს ჩაუყრის დიდ საქმეს. და ამით გზას მისცემს ჩვენს მომუშავე ინტელიგენტთა ძალებს ყოველმხრივ მიეშველონ რეალურად და პრაქტიკულად ჩვენს საბედისწერო აგრარულ საკითხს.

პრიკაზის ვალი. მეტად უცნაური ამბები მოგვდის კახეთიდან. როგორც მკითხველს ეცოდინება, კახეთის რკინის გზის ლიანდაგის გაქრის დროს

ბევრ კახელ მესაკუთრე გლეს და თავადს მრავალი მამული ჩამოაქრეს, რომელიც დაფასებული იყო და რომლის მაგიერ მესაკუთრენი გზისაგან ფულს იღებდნენ. ზოგნი კი თანახმანი იყვნენ ფულის მაგიერ კახეთის რკ. გზის აქციები აელოთ, ეხლა, როგორც გვატყობინებენ ამ ჩამონაქრების ყოფილ მემამულეთა შორის დიდი აურ-ზაურია. მთავრობის სახელმწიფო ბანკმა გასცა ბრძანება რომ ხსენებულ მემამულეებისათვის ფულის ჩაბარების დროს დაქვრილი იყოს ძველად-ძველი სახელმწიფო პრიკაზის ვალი. თუ ეს ბრძანება შესრულებული იქნება, მაშინ ბევრი მემამულე ვერც ერთს შაურს ვერ მიიღებს. სწორედ საკვირველია რაღა ამ გაქირვებულ ხალხს მიადგა სახელმწიფო ბანკი (მეტადრე როდესაც ბევრს კახელს უკანასკნელი ვენახები ჩამოართვეს) და ნეტა რა უფლებით? კახეთის რკინის გზას აშენებს კერძო საზოგადოება, რომელსაც ადგილობრივმა მკვიდრმა ხალხმა, სამადლობლოდ, კეთილ ინება და მეტად იაფად დაუთმო მას თავისი მამულები, როგორც **კერძო საზოგადოებას**. ამრიგად ეს იყო კერძო მორიგება კერძო საზოგადოებათა და კერძო პირთა შორის და რა შუაშია აქ სახელმწიფო პრიკაზის ვალის გადახდა; მით უფრო რომ ეს აქტი დიდი უსამართლობაც იქნებოდა იმ მხრივ, რომ დააწვებოდა მარტო იმათ, ვისიც მამულები ძალდატანებით იყიდება. პრიკაზის ვალის გადახდას თავისი კანონიერი გზა აქვს და თავისი დროც. ამიტომ სახელმწიფო ბანკის განკარგულება ჩვენ მოუხერხებლად და უსამართლოდაც მიგვაჩნია. იმედია, დეპუტატთა საკრებულო საჭირო ზომებს არ დააყოვნებს, და ამ საქმეს ხსენებულ მემამულეთა სასარგებლოდ მოაგვარებს.

საერობო ავტომობილები. უკანასკნელ ამიერკავკასიის საერობო ხარჯთ-ალრიცხვის განხილვის დროს, ადგილობრივ მმართველობას შეუტანია წინადადება, რომ ამიერ-კავკასიის საერობო მართველობამ შეიძინოს ავტომობილები: ერთი დიდი მთავარი ავტომობილი ცენტრალურ მართველობისათვის (краевой) და თითო-თითო ყველა გუბერნიებზე (губернскія автомобили). ეს წინადადება მიუღიათ.

კეთილი განზრახვაა, რასაკვირველია, მაგრამ მაინც რა გზით აპირობენ სეირნობას ამ ავტომობილებით „მთავრობის ერობის“ ჩინოვნიკები? მაგალითად ჩვენ დარწმუნებულნი ვართ, რომ დღეს

ყველა ეს ავტომობილები მარტო მულანში, სოფ. ვორონცოვკაში და სამხედრო გზით კავკასში ივლიან! სხვაგან ჩვენ არსად არ გვეგულება საავტომობილო გზები... მაგრამ იქნებ ავტომობილებმა მართლაც გზები გაგვიკეთონ? ხომ ნათქვამია—ურემი რომ გადაბრუნდება—გზა მაშინ გამოჩნდებაო... ერთი-ორი ავტომობილი ჩვენს გზაზე რომ გადაბრუნდეს, უსათუოდ ქუყას ასწავლის ჩინოვნიკურ ერობას... რომ ჯერ ნამდვილი ერობაა საჭიროა, მერმე გზების გაყვანა-გაკეთება და მერმე ავტომობილების სახალხო—საერობო ხარჯზედ ყიდვა.

თათბირი მარტყოფში. დღეს მთავრდება სამეურნეო თათბირი სოფ. მარტყოფში (თბილისის მაზრა), რომელიც მოწყობილი იყო ქართულ სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოების თაოსნობით. მეტად მნიშვნელოვანია ამ თათბირების მუდმივი მოწყობა ჩვენი ქვეყნის სხვა და სხვა კუთხეებში და ჩვენი სამეურნეო საზოგადოებაც ამ მხარეს, როგორცა სჩანს, დიდ ყურადღებას აქცევს. მაგრამ, ვგონებთ, ამაში სათათბირო რაიონების არჩევასაც დიდი მნიშვნელობა ეძლევა, რომ საზოგადოების მუშაობამ რაც შეიძლება მეტი მკვიდრი სოფლელი ხალხი მიიზილოს და დაინტერესოს. შარშან თათბირი მოწყობილი იყო სოფ. საგარეჯოში. ამ წელს იქვე ახლო მდებარე სოფ. მარტყოფში. ეს, ვგონებთ მეცდომია, რადგანაც მაგალითად მდიდარი ქართლი ამ მხრივ ჯერ სრულიად მოუვლელია; ამ თათბირებს კი უკანასკნელი მეტად საჭიროობს. ამიტომ შემდეგი თათბირი უსათუოდ ქართლში უნდა იყოს მოწყობილი და მასთან ორგვარად: ერთი ზემო ქართლში, მეორე—ქვემოში.

სამელიორაციო ბიუროს, რომელიც ამზადებს მასალებს მომავალ სამელიორაციო კრებისათვის თბილისში, გამოუცია. კიდევ თავისი საინტერესო ბიულეტენები. საჭიროა ეს ბიულეტენები ქუთაისშიაც მიაწოდონ, სადაც სამელიორაციო საქმეს დიდი მომავალი მოელის და რისთვისაც დასავლეთ საქართველოს მოღვაწენი შესაფერისად უნდა შეემზადნენ...

ტირიფონა. გამწვავებულ მდგომარეობის გამო, ამჟამად ზოგიერთი ზომებია მიღებული. იკრიფება დაწვრილებითი სტატისტიკური ცნობანი ტირიფონას მცხოვრებთა და საზოგადოთ ქართლის ინტე-

რესთა დასაცავად. იმედია, ტირიფონას მდგომარეობის და მნიშვნელობის ახლად გაცნობა თვალებს აუხილავს, როგორც ბევრს ჩვენს უიმედო სკპტიკოს მოღვაწეებს, ისე მთავრობასაც. პირველთა გამოქმედებს, მეორეთ უკან წააღებინებს თავის ქვეყნის მეურნეობისათვის ყოველად მავნე განკარგულებას. სხვათაშორის ირკვევა, რომ ტირიფონით დაინტერესებულია მრავალი სხვა, ამ ველის გარშემორტყმული სოფელი, რომელიც ტირიფონით იკვებება და სცხოვრობს. ამასთან ისიც მართლდება, რომ ტირიფონის მომავალით დაინტერესებულია არა მარტო მთელი ქართლი, რომელსაც ეშველება ხალხე მოუსავლობის დროს, არამედ სხვა რაიონებსაც. ქ. გორის და ახალ გორის ვაჭრები მოწმობენ, რომ ტირიფონის პური, ქერი, თივა, ბზე და სხვა მუდმივ მიაქვთ ყარსის ოლქში, ჯავახეთში, ბათუმის მხარეს და სხ.. ერთი სიტყვით, ტირიფონის 17,000 დესეტინის ამოგლეჯა დასავლეთ ამიერკავკასიის მეურნეობისთვის ფრიად საზარალოა და შეუწყნარებელი.

მადლობის აღრესი. ქართველ ქალთა ამხანაგობის ქრაკერვის სკოლის გამგეობამ 14 აპრილს დაადგინა გაუგზავნოს თ-დ გიორგი ოთარის ძე ამილახვარს მადლობის აღრესი იმის გამო, რომ არ გამოსწირა მანული გლეხ-კაცობას და ღონისძიება მისცა დარჩენილიყვენ თავის მამა-პაპათა სამკვიდრებელზე.

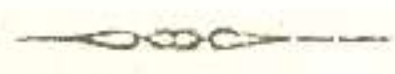
„სახ. გაზ.“

კ. ბალმონტი და ზურნა. როდესაც კ. ბალმონტი ქართულ თეატრში შედიოდა, უცბად ისეთი ზურნის გრიალ-ღრიალი გაისმა, რომ ახლო მდგომი ხალხი თავზარ დაცემულნი ეცნენ ერთი-ერთმანეთს კითხვით, რა ამბავია, რა მოხდა? კ. ბალმონტს ქართველობა ზეიმით უხვდებოა.. წარმოიდგინეთ რას იგრძნობდა საბრალო რუსის პოეტი, ამისთანა ზეიმით დახვედრილი?!. ტყუილად კი არ ოხუნჯობდა ერთი ხუმარა... კულუარებში კ. ბალმონტმა გვითხრაო: მრავალი ქვეყნები მოვიარე, ბევრი ხალხი ვნახე მაგრამ ყველაზედ ძალიან მომეწონა და მომხიბლა მათ შორის ავსტრალიელ მაორიებმა, აფრიკის გოტენტოტებმა და... ქართველებმა... (sie!)

მოდით და ჩვენს ევროპიულ ზეიმებს ზურნადუდუკი მოვაშოროთ ხოლმე... თორემ ამწუთს მართლა გოტენტოტებს ვეგვანებით ცოტათი!..

გამოვიდა და იყიდება ნემესიოს ემესელის თხზულება: „ბუნებისათვის კაცისა“, ბერძნულიდგან გადმოღებული იოვანე პეტრიწის მიერ ქართული ტექსტი შეისწავლა და გამოქვეყნდა დამზადა ს. რ. გორგაძემ. წიგნს თავში დართული აქვს გამოკვლევა წინასიტყვაობის სახით, ბოლოში ლექსიკონი და ხელნაწერის უმთავრეს სხოლიოთა საძიებელი. წიგნი გამოსცა საეკლესიო მუზეუმმა და ღირს ორი მანეთი.

ცირკულიარები

„სოფლის მასწავლებელთ ეკრძალებათ კოოპერაციაში მონაწილეობის მიღება“.
(გაზუკაქიდან)

რუსეთში ყველაფერი შესაძლებელია. შეიძლება ერთ დღეს იუსტიციის მინისტრმა იფიქროს, მაგ., რომ ურემი პოლიტიკურ მშვიდობიანობას არღვევსო და ბრძანება გასცეს: მეურმეებს ეკრძალებათ ურემში ხარების შებმა.

შეიძლება ფინანსთა მინისტრს აზრად მოუვიდეს რომ მზე სისხლს აცხოველებს და ამით მშვიდობიანობა საფრთხეშია და გამოაცხადოს: ქალაქებსა და სოფლებს აეკრძალოთ მზით სარგებლობა, რისთვისაც სასტიკად უნდა იყვეს დაცული პრინციპი სახლიდან გამოუსვლელობისა.

ისიც შეიძლება, რომ მიწად-მოქმედების მინისტრს მოესაზროს, რომ რკინის გზა თავისი ბოლით აფუჭებს ბალახს და რუსეთში გამოცხადდეს: დღეიდან რკინის გზები — აკრძალულია. მკითხველს იქნებ გაუკვირდეს, რაღა ასეთ აბსურდულ ბრძანებას გამოსცემენო, მაგრამ ეს გასაკვირველიც არ არის — რუსეთში ყველაფერი შესაძლებელია, თუ კი შესაძლებელია, რომ განათლების მინისტრს სადმე რესტორანში, პაპიროზის წვევის დროს აზრად მოუვიდეს რომ კოოპერაცია სახელმწიფოს ძირს უთხრის და ცირკულიარი მზად არის: „აეკრძალოთ სახალხო მასწავლებლებს კოოპერაციაში მონაწილეობის მიღება“.

ნურც ის გაგიკვირდებათ, თუ ერთ მშვენიერ დღეს სამხედრო მინისტრი იტყვის: უნდა აიყაროს მოსკოვის გუბერნია. გადაითხაროს მოსკოვი და მცხოვრებნი სადმე ვოლოგოცკში გადასახლდნენ,

რადგან მოსკოვის გუბერნიის ტერიტორია მშვენიერად აღილს შეადგენს პოლიგონისათვისაო.

ნუ გაგიკვირდებათ, რადგან რუსეთი ისეთი ქვეყანაა, სადა მინისტრებს ყველაფერი შეუძლიანთ, თუნდა ამაში არც ლოღიკა იყვეს, თუნდაც მთელი რუსეთი აყაყანდეს, თუნდაც მთელი ცხოვრება შეჩერდეს—რუსეთი რუსებისა ხომ არ არის, ან ქვეშევრდომებისა, რუსეთი მინისტრებისაა: „Моя целька, моя краска, хочу выкрасиу, хочу повкрасиу!“ ნუ ჰკითხავთ თუ რადა მღერის სელიოდკა, რადგან ეს „უხენაეს სახელმწიფოებრივს სიბჭძნეს“ შეადგენს, ეს იმისათვის მღერის, რომ თქვენ ვერ მიხვდეთ სელიოდკის ვინაობას.

და აი ამღერებენ საწყალ სელიოდკებს რუსეთის მინისტრები... ყველა თავის სელიოდკას ამღერებს და მეორეს არა ჰკითხავს. მე შენ გითხრა ისეთი პრემიერი არის, რომელიც უნდა აერთიანებდეს კონცერტს და ერთ კილოზედ მაინც ამღერებდეს. პირიქით, რაც მეტი სხვა და სხვაობაა სელიოდკების სიმღერაში, მით უფრო ადვილია მშვიდობიანი თევზის ქერა... ამღვრეულ წყალში.

ამბობენ, რომ განათლების მინისტრი გამოდის სამსახურიდანაო, მაგრამ ამას ყველა მინისტრზე ამბობენ ხოლმე, რადგან მინისტრი არის იმისათვის მინისტრი, რომ... გამოვიდეს ხოლმე და სელიოდკა ამღეროს, შეღებოს თავის გუნებაზედ და ჩამოჰკიდოს... აბა გამოიციანთ რა არისო. რასაკვირველია, ვერაფერ გამოიციანთ და დარჩა მინისტრი გამაჩვენებული, დარჩა თავის ალაგას, თუნდა მთელი რუსეთის კოპერაცია წყალმა წაილოს და სახალხო მასწავლებელი იდიოტად დარჩეს.

როცა სელიოდკას ამღერებენ ეს მიუწოდებელი „სახელმწიფო მოსახრების“ ბრალია.

ნაცარა.

კ. დ. ბალმონტი თბილისში

ამ ჟამად თბილისში იმყოფება რუსეთის გამოჩენილი მწერალი კ. დ. ბალმონტი. 12 აპრილს რამოდენიმე ქართულმა დაწესებულებამ მგოსნის საპატივცემოდ საღამო გამართა ქართულ თეატრში. თეატრში საზოგადოება მუსიკითა და ყვავილებით შეეგება და ლამაზად ტაშით მიაცილეს. აკაკიმ

მგოსანს მიმართა პატარა, ფრიად საგლოისხმო სიტყვით და აღნიშნა, თუ როგორ უცქერის საქართველოს ის რუსეთი, რომელიც სხვებთან ურთობას ძალაზე ამყარებს და ავრცობს, რომ მეორე მხრით, ახალი რუსეთი სიყვარულითა და ყურადღებით ეკიდება საქართველოს. შემდეგ ა. ყანჩელმა მიმართა მოკლე სიტყვით. დოდაშვილმა წაიკითხა მოხსენება ქართულ პოეზიის შესახებ მეცამეტე საუკუნემდე. ბალმონტიც მიესალმა საზოგადოებას სცენიდან გრძნობიერი სიტყვით. „როდესაც კიბეზე ამოვდიოდი ყვავილები გადმომაყარეს და ჩემი გულიც აყვავილდა, მაგრამ აქ მოსვლამდე ერთი ყვავილიც აყვავდა, ჩემს გულში და მსურს იგი გაგაცნოთო, სთქვა მგოსანმა და წაიკითხა პატარა ლექსი, რომელიც მიუძღვნა შოთა რუსთაველის ქნარს, თავის სიტყვაში კი აღნიშნა აკაკის საყვედური და განაცხადა: რუსეთის საუკეთესო შვილნი ყოველთვის აღტაცებით ეგებებოდნენ მშვენიერს საქართველოს. რუსეთის გენიოსმა პუშკინმა და მკაცრი-მშვენიერებით აღსავსე ლერმონტოვმაც თავისი საუკეთესო გრძნობანი შესთავაზეს საქართველოსო. რასაკვირველია, მე ჩემს თავს მათ არ ვადრი, მაგრამ, როდესაც ოცდაორი წლისამ პირველად ვიხილე ეს ტურფა ქვეყანა მისი სიყვარული მეც გულში ჩამივარდა მე მოვიარე მაღალ პალმების ქვეყანა, ვნახე დიდებული ეგვიპტე, ვიხილე პირველ ყოფილი სიმშვენიერე შავკანიანთა ქვეყნებისა, ვნახე სამოა, მაგრამ ჩემი ოცნება,—კიდევ მენახა თქვენი კეკელი ქვეყანა, გულში არ ჩამკდომიაო.

დასასრულ ზ. ფალიაშვილის ლოტბარობით ფილჰარმონიულ საზოგადოებას შეგირდებმა შეასრულეს რამდენიმე სიმღერა. გ. დიასამიძემ, ა. ყანჩელმა, ზავრიევმა, მსახიობ შალიკაშვილმა და ერისთავმა წაიკითხეს ქართულად და რუსულად თვითონ ბალმონტისა და ქართველ მგოსანთა ლექსები.

შემდეგ საზოგადოებამ ბალმონტი ვახშამზე მიიპატიჟა და ხუთს საათზე ნასიამოვნები მგოსანი ბინამდის მიაცილა. ბალმონტი აპირებს რამდენიმე ხანი აქ დარჩენას. რომ ქართული ენა შეისწავლოს და „ვეფხისტყაოსანი“ გადათარგმნოს.

ტერიტორიის საკითხის გარშემო

ნათქვამია, ვინც ცოტას ლაპარაკობს ის ბევრს აკეთებსო.

ამ თქმულების სასწორზე რომ ავსწონოთ ჩვე

ნი საზოგადოებრივი ცხოვრება, ჩვენისთანა უსაქ-
მური ხალხი მეორე აღარ აღმოჩნდება.

რატომ?

იმიტომ, რომ ნამეტანი ბევრი ლაპარაკი გვიყ-
ვარს; მთელი ჩვენი მიქმედება დაუსრულებელი
ლაპარაკია. ლაპარაკმა საქმე გადაყლაპა და საითაც
უნდა მიიხედ-მოიხედოთ ჩვენში, მარტო ძველი ენა-
ლა სჩანს.

ყველა ლაპარაკის ჟინით ვართ გატაცებული:
საქმე სხვამ აკეთოსო:

საქმის მკეთებელი კი არსად არის.

მაგრამ არა,— არიან, როგორ არ არიან!...

საქმესაც აკეთებენ!

აი ჩვენი წარჩინებული წოდება! განა უსაქმოდ
არის?

ძველი საქართველოს დიდებით გატაცებული
ერთგულად „აპრადალებს“ ადგილ-მამულს ქართვე-
ლი ხალხის კეთილ-დღეობისათვის!

აი სომხის ბურჟუაზია! ერთგულად სცდილობს
ტერიტორიის შექმნას ქართველი ხალხის ვიწრო
კარმიდამოში და ამავე დროს ძმობა-ერთობას გვი-
ქადაგებს.

აი საგლეხო ბანკი და უცხოელები! ნელა-
ნელა აცლიან ხელიდან ჩვენს ხალხს არსებობის
ერთ უმთავრეს საშუალებას — მიწას.

და ამავე დროს გლეხის ზოგიერთი მეგობარი
ცინიკურად გაიძახის: არ გესმით, ბატონებო, კა-
პიტალიზმი ვითარდება და მიწაც ბაზარზე გამოი-
ტანესო.

ამ დღეებში „სახალხო გაზ“, — ში ეწერა, თავად-
აზნაურობის ერთ ჯგუფს განუზრახავს მამულის ნა-
წილი უცხოელ კაპიტალისტებს მიჰყიდოს, რომ ამ
ფულით დარჩენილ ნაწილს მოუაროსო.

როგორ არა!

როდის იყო, რომ თავად აზნაურობა მამულს
აუმჯობესებდა?

ბანკშიაც ხომ იმიტომ აგირავებდნენ მამულის
ნაწილს, რომ დანარჩენი ნაწილი გაუმჯობესები-
ნათ.

მერე რამდენი გააუმჯობესეს!

ახლაც ასე გააუმჯობესებენ უცხოელების ფუ-
ლით!

მთელი საქართველოს გაყიდვა რომ შეიძლე-
ბოდეს, განა ჩვენი წარჩინებული წოდება უკან და-
იხევს?

ანკი რად უნდა დაიხიოს, როდესაც ჩვენში
სირცხვილ-ნაპუსიც დაიკარგა და საზოგადო აზრიც
გაჰქრა!

ვინმე ცხვირ-მოუხოცელმა რომ მოინდომოს
ჩვენი დამცირება, შეურაცხყოფა, დასრულებს,
რადგანაც საზოგადო აზრისა არ ეშინება და დი-
მიტრი ყიფიანები ჩვენში აღარ არსებობენ, რომ
ერის სახელის დასაცავად არაფერს არ დაუწყებდნენ.

აიღეთ გერმანია ან საფრანგეთი. მთელი ერი,
რომ ვინმემ შეურაცხყოს, შეუძლებელია, რომ მუ-
შა და ბურჟუა, გლეხი და იუნკერი, მონარქისტი,
რესპუბლიკანელი და სოციალისტი ყველა ერთ-
ნაირად არ ააღელვოს და არ ააღშფოთოს ამგვარ-
მა შემთხვევამ. საერთო აღელვებას კი მოჰყვება სა-
ზოგადო აზრის მძლავრი გრგვინვა.

ჩვენში ამგვარი რამ შეუძლებელია. ჩვენში
ერთი რომ სტიროდეს, მეორე იცინის და არა თუ
იცინის მხოლოდ, დასცინის კიდევ: ახია შენზე,
აგრე მოგიხდებაო.

ასეთ პირობებში საზოგადო აზრის ახმაურება
შეუძლებელია.

ამიტომ ყოველგვარი სიმახინჯე ლაღობს და
ნაფარდობს.

მიწა ბაზარზე გამოვიდაო, ვისაც ფული მეტი
აქვს, ის ყიდულობსო; გაისმის ერთის მხრიდან
უღარდელი კილოთი.

— ქართველ ხალხს ტერიტორია ეკარგებაო,
ისმის გოდება ერთგან.

— ქართველ ხალხს სადა აქვს ტერიტორიაო,
— გაიძახიან სხვები ბრძნულის თავმოწონებით.

საზოგადო აზრი რომ იყოს ჩვენში, მაშინ
ტერიტორიის საკითხის გარშემო აღარ იქნებოდა
ამდენი კამათი.

ორჯერ-ორი ოთხია ყველა პარტიისათვის და
ყოველგვარი რწმენის ადამიანისათვის.

ტერიტორია რომ აუცილებლად საჭიროა
ერის არსებობისა და წინსვლულობისათვის, ეს
ყველგან ცხადია ყველასათვის. ჩვენში კი სადაო
საკითხად გადაქცეულა!

ჩვენში რომ საზოგადო აზრი არსებობდეს, გა-
ნა ამ სამარცხვინო და ქვეყნის დამღუპველ ვაჭრო-
ბას ჩვენი ხალხის მიწა-წყლით აქამდინ ბოლო არ
მოეღებოდა?

სად არის საერთო, საზოგადო აღშფოთება,
საზოგადო აზრის გუგუნნი?

სად იქნება ან როგორ გაჩნდება, როცა ერ-
თი გაიძახის: სადა გვაქვს ტერიტორიაო, მეორე
ჭკუას გვასწავლის: კაპიტალიზმი და მიწა ბაზარზე
გამოდისო, და სხვ. და სხვ.

ეურნალო-გაზეთებში და ზოგიერთ წრეებში და-

უსრულებელი ლაპარაკია, წარჩინებული წოდება კი განაგრძობს თავის საქმეს — ადგილ-მამულის განიარაღებას. ასეთ პირობებში ვინ უნდა იხსნას ჩვენი ქვეყანა განსაკუთრებისაგან? ისევ იმან, ვინც ცეცხლსა და აღუღებულ რკინაში გაიარა და საქართველო და ქართველი ერის არსებობა თვისი დალოცვილი მაჯით გადაარჩინა.

ეს არის ქართველი მშრომელი ხალხი.

ვისთვის არის საქირო საქართველოს მიწა-წყალი?

მისთვის, ვინც ამ მიწა-წყალს თვისის ოფლითა რწყავს და ანოყიერებს.

ეს არის ქართველი გლეხი.

როდესაც სხვები — გარეულებიცა და შინაურებიც საქართველოს ანადგურებდნენ, ქართველი ერის ვინაობა მან გადაარჩინა.

დღეს, როდესაც გარეული და შინაური საქართველოს ტერიტორიას ანადგურებს, ჩვენმა გლეხმავე უნდა გადაარჩინოს ეს მიწა-წყალი.

ქართლი, კახეთი, იმერეთი, შავი ზღვის პირი — ყველა ჩვენი სამშობლოა. რაჟა რომ თავის ფარგლებს არა სცილდება, გურული თავისას და სხვ. ეს შემცდარი აზრია და მავნებელი მიმართულება. რაჟაში, ზემო იმერეთში, საშინელი სივიწროვეა მიწისა. ქართლში, განსაკუთრებით კახეთში შედარებით უფრო მეტია რაჟველი და ზემო იმერელი ქართლ-კახეთის ჰავას ადვილად ეგუება. ამიტომ რაჟველება და ზემო იმერლები უსათუოდ უნდა მოაწვენ ქართლ-კახეთს და არც ერთი თავისუფალი ადგილი არ უნდა გაუშვან ხელიდან.

კახეთი იმერლებმა უკვე რამდენიმე სოფელი გააშენეს.

ამათ მაგალითს უნდა წაჰბადონ სხვებმაც.

გურია-სამეგრელოშიაც ამგვარივე სივიწროვეა მიწის. სამაგიეროდ შავი ზღვის პირას მიწა ბევრია, და აქეთ უნდა მიაშურონ გურულებმა და მეგრელებმა, რადგანაც ისინი შავი ზღვის პირის ჰავას ადვილად ეგუებიან.

ის, რაც ერთისათვის ძნელია და ხშირად შეუძლებელიც, ათისა და ასისათვის ადვილია და შესაძლებელი.

ერთისათვის ძნელია დიდი ადგილის ყიდვა, რამდენიმე რომ მოიყრის თავს, საქმეც ადვილდება.

ხსნა აქ არის და არა ჩვენს დაუსრულებელს ლაპარაკში. რაც უფრო თავგამოდებით დაადგება ამ გზას ჩვენი ხალხი და გასწევს ჩქარის ნაბიჯით, მით უმჯობესია.

მაშინ აღსდგება და აყვავდება ის, ვის შეახებაც ჩვენმა აკაკიმ წარმოასთქვა:

არ მომკვდარა, მხოლოდ სძინავს და ისევე გაიღვიძებსო. (თემი)

ივ. გომართელი.

ქართლის
საზოგადოებრივი

ნ ა რ ე კ ი

დაგვიანებული პასუხი: ჩვენი ჟურნალის შეათხებულ ნამუშაოში დაბეჭდილი გვეჭონდა რომ ბაბას მშვენიერი არაჟი „უკუდა ვირი“. ვინ და რა იგულისხმებოდა ამ არაჟში, მგონი ბავშვიც გაიგებდა, რადგან ამის გასაგებად, ჭკუაზე რომ შემოლეოდა ადამიანს, — პირდაპირ ცხადათ ეწერა: „ჰოი, მამულა საუფარელო, ამ არაჟის ხსენებაზე ნკტა შენ რად მაგონდება?“

მაგრამ ვიღაც ბ-ნი „ჩვენ“, რომელიც „სახალხო გაზეთის“ ფურცლებზედ აკერ რამდენა ხანია ურიტო და უკბილო „წვიმურტებს“ სწერს — ამ არაჟს მეტად განურისხებია; ისე გაბრაზებულია, თითქმის არაჟის სახელი თავისად მაუღოს და აი რა დაუწერია: „კლდეში“ ასეთი მარგალიტია დაბეჭდილი, რომელიც უცვლელად მოგვეყავს:» ქვემოთ მოუყვანადა მართლაც და მარგალიტი არაჟი რომ ბაბასი (ვისაც მიუწვდება განება, რა სავიწროვეა) და შემდეგ ჭეჩოსური ლექსი:

ჰოი, „კლდეო“, უბადრუკო
გადააქექ „ბაბას“ ვირსა
მასვე სთხოვე მასაზრება
ის გასესხებს ცოტა ტვირსა,
მის ურთუანზე შეეურები
საუიფობას, (?) უცხო ღვინსა,
და შენისთანა უკუდა
ღარსი არის მათრახისა.

ბ-ნი „ჩვენ“, როგორც უფელს კერძო პირი, შესაძლებელია უაგულოვანს შესტდეს და „ზაკ. რქისაგან“ წოდებული სახელი სახალხოელებისა (იმის შემდეგ, როცა უკანასკნელებმა „ვირზე შესვეს“ „ზაკ. რქის“ წარმომადგენლები) თავისად მიიხიოს, ამით გაბრაზდეს კადეც, მაგრამ რედაქცია რა მოსაზრებით ბეჭდავდა ასეთს..... ჩვენ ვერ გავვიგია; ამიტომ მოწიწებით ორს რასმე ვითხრეთ ბატონ „ჩვენისა“ და „სახალხოელებსა“, — აგვიხსნან: 1) როგორ ესმით „საუიფობა“, როგორც „ღვინის“ მინაგვარი? და 2) რამ გააფაურა ისე, რომ უზრდელობასთან ერთად ასეთს უჭკუობასაც იჩენს?

რ. აე.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

✠ ურველდღიური საკრლიტიკო და სალიტერატურო გაზატი ✠

„იმერეთი“

ახალის რედაქციით და თანამშრომლებით.

მიიღება ხელის მოწერა 1914 წლისათვის. გაზეთის ფასი: ერთი წლით—7 მან. ნახევარი წლით 4 მან. ერთი თვით—80 კ. ცალკე ნომერი ერთი შაური.

■ ადრესი: Кутаисъ, редакция газ. „Имерети“. ■

ეოგელკვირული სამხატვრო-საღიტერატურო, სათეატრო და საზოგადოებრივი შინაარსის სურათებიანი ჟურნალი

„თეატრი და ცხოვრება“

ჟურნალს საგანგებო თანამშრომელ-კორესპოდენტები ჰყავს რუსეთსა და საზღვარ-გარედ. ჟურნალში თანამშრომლებენ ცნობილნი მწიგნობარნი, მუსიკოსნი, დრამატურგნი, მკვლანნი, და მხატვარ-ხელოვანნი. ჟურნალის ფასი: წლიურად 5 მ. (ამ წლის დამლევამდე—4 მ.) ნახევარი წლით 3 მან. ცალკე ნომერი ორი შაური. ფულის გადახდა ნაწილ-ნაწილადაც შეიძლება. ხელის მოწერა მიიღება ქართ. დრამატ. საზოგ. კანტორაში და იოსებ იმედაშვილთან („სორაბნის“ სტამბაში).

1894 წლიდან 1914 წლამდის

საუკეთესო დგინოდ ითვლება დგინოდ

საზოგადოება „კახეთი“-სა

ტელეფონი: № 73 და 3—51.

თბილისი: გოგოლის ქუჩა 63 და ერევნის მოედანი.

განყოფილებანი: ბაქოში, ასხაბადში, ტაშკენტში, მოსკოვში, ბათომში, რასტოვში და სხ.

ელექტრო-მბეჭდავი სტამბა ს. ლოსაბერიძისა, მოსკოვის ქუჩა 5.

